

RECORDANT ELS CENT ANYS DEL NAIXEMENT DEL 'DR. CARDÓ

Anys 1918-1936. Una època eclesial en expansió

per Josep Pont, Arquebisbe Emèrit de Tarragona

Referint-me a la vida del Dr. Carles Cardó, jo emmarcaria aquesta època d'expansió entre els anys 1918-1936.

L'any 1918, deu anys després de la seva ordenació a Roma, el Dr. Cardó ha fet ja un llarg aprenentatge i un brillant exercici de professor, i sobretot d'escriptor, a Tarragona. S'ha demostrat home d'àmplia cultura, de coneixements sòlids i de clara consciència de la seva missió sacerdotal a l'Església. Els seus secrets ja revelen també l'acurat escriptor i l'elegant estilista. Aquest any es trasllada ja a Barcelona, on desplegarà una molt intensa activitat, en servei singularíssim a l'Església i a Catalunya. Això ho farà any rera any, durant divuit anys, fins que la malastruga torbonada de la guerra civil el durà a l'exili, primer a Itàlia i després a Fribourg de Suïssa.

Aquells divuit anys cauen dins d'una època, ja començada, d'expansió i de vigorós creixement, pel que fa al procés de recuperació lingüística, cultural i polític del nostre poble i de la resituació d'una adient resposta cristiana a la nova situació.

Per començar, cal fer esment de dos grans homes, fites singulars de la nostra història, que ja n'havien marcat el camí i el mestratge. Enric Prat de la Riba, madurant en el tombant de segle els primers passos del catalanisme polític, havia publicat el 1906 «La nacionalitat catalana» i el 1913 havia inaugurat i presidit, amb èxit esclatant, «La Mancomunitat de Catalunya». Li escau la definició de «Seny Ordenador de Catalunya», que la història li ha donat.

Per la seva part, Josep Torras i Bages, madurant, també en el tombant de segle i després de la sembrada de St. Antoni M.ª Claret, els primers passos de l'Església catalana renaixent, havia publicat el 1892, «La tradició catalana»; el 1880 «El mes del Sagrat Cor de Jesús», «en nostra llengua materna», i el 1899 havia fundat «La Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat» amb vista a «la total reconstitució espiritual i temporal del Poble Català». El 1899 fou nomenat Bisbe de Vic i publicava la seva primera pastoral «De la ciutat de Déu i de l'evangeli de la pau», i amb ella en-

cetava el seu continuat i alt mestratge, que el van constituir en mestre i «patriarca» indiscutible dels primers moviments renovadors de la nostra Església del segle XX.

Ens la va il·luminar la solemnitat del seu mot d'ordre. «Catalunya serà cristiana o no serà».

Cal doncs, que sigui cristiana. Altrament no seria la mateixa. Cal, encara més, que ho sigui com a fruit d'una acció evangelitzadora sincera, diàfana en llibertat, comprensiva i exemplar, i no pas per imposicions des del poder. És la traducció catalana del programa renovador del Papa Lleó XIII, en el camp polític i social. La nostra Església ja té «programa». Li ha vingut de les mans del bisbe de Vic, Torras i Bages.

Encara d'un tercer home cal fer esment. Del Cardenal Vidal i Barraquer. El 1919, tres anys després de la mort del Bisbe Torras, va ser traslladat de Solsona a Tarragona, i, per conseqüent fet Metropolità i Cap de l'Església Catalana. Durant tota aquesta època i fins a la guerra, va ser el coratjós impulsor i aglutinador d'aquell programa renovador. A l'exili, va ser company del Dr. Cardó, el qual, quan eren joves havia inclinat el jove advocat Vidal i Barraquer cap al camí del sacerdoci.

I mentrestant, els somnis van anar esdevenint realitats. Per mostra, n'esmentarem dues de prou significació.

En el camp cultural civil, la premsa en català es comença a fer present. «La Veu de Catalunya», és del 1891. «El Poble Català» del 1904, etc. Ha sorgit el 1904 el popularíssim fenomen de «En Patufet». Som generacions les que li devem saber llegir i escriure en català. El seu gran director, Josep M.ª Folch i Torres, en va ser l'ànima. I a la seva ombra, varen sorgir, el 1920, els «Pomells de Joventut», moviment d'esperit cristià apolític, amb finalitat moral i patriòtica. Amb més de 50.000 afiliats, de totes les comarques, va subsistir molt floreixent fins al decret supressiu de la dictadura de Primo de Rivera, el 1923.

En el camp cultural de l'Església, un fenomen semblant per l'amplitud. És el «Foment de Pietat Catalana». Neix el 1913. En són l'ànima dos grans homes: Mn. Eudald Serra i Buixó i el P. Ignasi Casanoves, jesuïta. La finalitat única és editar llibres religioses per al poble, en català. I ho va accomplir abundantment i amb molta eficàcia. Fins a la maltempada de 1936, portava editats i repartits 5 milions de llibres. S'emporten la palma les vuit edicions del Sant Evangeli (Concòrdia dels quatre evangelistes) amb 145.000 exemplars. Tots vam resar amb la «Guia del cristià».

Finalment, tota la nostra cultura va poder expressar-se, a partir de 1913, amb una llengua catalana depurada, en unitat i modernitat, per les Normes Ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, treballades principalment per Pompeu Fabra.

Els camins, per tant, de la renovació de l'Església, en servei del nostre poble, que també es tretrobava, eren ben oberts. I és en aquestes circumstàncies que el Dr. Cardó ja a Barcelona des de 1918, esdevindrà el mestre que il·lumina amb la seva ploma i el seu pensament, i el motor que empeny les grans iniciatives renovadores. En aquesta època, que serà de creixent expansió, el Dr. Cardó hi serà sempre per un cap.

Ja tres anys abans de traslladar-se a la capital, va intervenir el 1915, de manera molt eficaç i singular, en aquell primer Congrés Litúrgic de Montserrat, punt d'arrencada del nostre moviment litúrgic.

L'Abat Marcet n'havia acollit joiosament la idea i, fins i tot, per tal d'assegurar-ne la preparació i la posterior continuació, com a òrgan del Moviment Litúrgic de Catalunya, va suggerir i realitzar l'aparició de la Revista «Vida Cristiana». Del Con-

grés, n'havia portat la iniciativa i en duia la direcció el Dr. Lluís Carreras, gran figura també d'aquella florent generació, sacerdot d'influència molt profunda i profitosa durant llargs anys a la nostra Església. El Dr. Cardó, ignorat encara de molts, va imposar-se magistralment en les sessions i en la premsa, per la seva persuasió en la paraula, i per la seva profunditat en la doctrina, sobretot de cara a l'ideal d'incorporar el poble a la litúrgia. A partir d'aquell Congrés, tots vam aprendre de participar en la missa. Molts vam fer servir l'Eucologi.

El moviment bíblic s'havia iniciat tímidament a principis de segle, superada ja la llarga prohibició d'utilitzar Bíblies en llengua vulgar. L'esplet arriba als anys vint. Amb una gran eufòria i èxit, s'emprenen tres traduccions simultànies de la Bíblia. La popular del Foment de Pietat Catalana, feta de la Vulgata llatina, començada el 1924; la de Montserrat, iniciada amb els treballs del P. Ubach, l'insigne monjo bibliista (1925) i la de la Fundació Bíblica Catalana, impulsada pel P. Miquel d'Esplugues (1925).

El Dr. Cardó intervingué bastant en les gestions que desembocaren en el fet de la triple traducció, i va col·laborar extensament en la de la Fundació Bíblica. Hi va fer la traducció de nou llibres de l'Antic Testament, entre ells, els cinc del Pentateuc; i Sant Pau i els Fets dels Apòstols del Nou Testament. Seva és també una deliciosa traducció poètica dels Salms.

De gran pes per a la nostra cultura ha estat i és encara la Fundació Bernat Metge per a la traducció i estudi dels clàssics grecs i llatins. Es va iniciar el 1923, sota el mecenatge del Sr. Cambó, i principal direcció del nostre gran humanista Carles Riba. Ha arribat fins a nosaltres; i a l'any 1974, la col·lecció, a doble text, constava ja de 190 volums. El Dr. Cardó hi va aportar la traducció de tota l'obra filosòfica de Sèneca en tretze volums, i va curar la revisió de molts d'altres.

Finalment, no cal dir que el problema social, tan viu a Catalunya, en aquelles dècades, va ocupar en gran part l'activitat del Dr. Cardó. L'Església hi havia sortosament despertat, també al tombant de segle, pel crit profètic de molt noves perspectives, llançat per Lleó XIII, el 1891, en la «Rerum Novarum». Cardó se n'havia empatat durant els seus estudis juvenils a Roma des de 1903. I després, ja en la seva maduresa, la «Quadragesimo anno» de Pius XI, de 1931, va donar-li un nou alè.

El punyia el fet dolorós, remarcat en l'Encíclica, que l'«escàndol del segle XIX és que l'església hagi perdut la classe obrera». Ell defensa, sempre amb profunditat, els punts bàsics de la doctrina social, proclamada en aquests grans documents, com és ara la funció social de la propietat i altres, i es plany durament del fet tan lamentable que «l'apostasia pràctica dels de dalt, coberta amb aparences d'adhesió a l'Església, ha preparat l'apostasia teòrica dels de baix». La seva enorme producció literària tot i abraçant tota classe de temes, es pot dir que es veu com emmarcada per aquesta qüestió, i va des dels seus primers assaigs de jove sacerdot, al periòdic «La Cruz» de Tarragona, fins a la paraula mestra i decisiva de plenitud, en el transcendent article «La Moral de la Derrota», publicat a «La Paraula Cristiana» el febrer de 1936. Llavors, les eleccions havien estat una plena victòria del Front Popular i una desfeta per a les dretes. El Dr. Cardó, en aquest document, va analitzar profundament el fet, amb un assenyat examen de consciència i unes serioses previsions de futur. Malauradament, l'esfondrament del mes de juliol següent va demostrar encertades les seves previsions.

La producció literària i sempre excel·lent del Dr. Cardó, es va manifestar principalment en la tasca periodística. Hi va esmerçar abundantment la profunditat del seu pensament i la seva ploma insuperable.

El seu gest magistral en aquest camp va ser la fundació el 1925 de «La Paraula Cristiana», la millor revista confessional feta fins ara a Catalunya. A nosaltres, llavors, seminaristes grans i clergues joves, ens va ser llum guiadora i ferment per a la nostra formació i per al nostre treball. Els seus «Pòrtics» mensuals de la capçalera de la revista, eren menjar desitjat de cada mes. Menjar sòlid i variat. La finalitat de la revista ens la descrivia el Mestre en el primer «pòrtic». Volia ésser i va ser «paraula cristiana enmig del cor de la cultura catalana». «Hi tractarem, ens deia, totes les qüestions de qualsevol ordre que siguin, que es vagin plantejant a Catalunya, mirant-les sempre sota el punt de vista cristià».

El programa és l'augment de la influència del cristianisme en la societat catalana. Cal que, en forma certament nova, però de manera efectiva, Catalunya continuï essent cristiana. Algú n'ha dit el sistema de «Cristiandat Cultural». Realment, el Dr. Cardó, i amb ell tot aquell magnífic esplet de pensadors cristians, riquesa d'aquesta benedicta època, havien après bé la lliçó del Bisbe Torras. Difunt, encara els parlava. Continuava essent l'indiscutible Mestre i «Patriarca». Dintre, doncs, de la perspectiva d'aquest ample programa, totes les inquietuds religioses, morals, socials, lingüístiques i patriòtiques eren, en sentit de plenitud, objecte de lluminosos estudis del Dr. Cardó, des de les planes de la «Paraula Cristiana». Hi col·laboraven els millors pensadors d'aquell temps: El Dr. Manyà de Tortosa, el caputxí P. Miquel d'Esplugues, en Josep M.ª Llobera, etc.

Dos anys després, el 1927, va fundar, patrocinada pel Foment de Pietat Catalana, una altra revista, també de gratíssima memòria, «El Bon Pastor», dedicada expressament a la clerecia. El Dr. Cardó la va anunciar com «una revista ministerial, que buscarà tot el que pugui ajudar les tasques del sacerdot apostòlic». Ell hi va escriure sempre l'article editorial.

Les dues revistes, durant els anys de la seva publicació fins a la guerra, onze la primera i nou la segona, van gaudir de gran predicament en tots els medis culturals, i van pesar de manera definitiva en donar realitat d'una vida religiosa en expansió i fins i tot d'una certa plenitud, a l'última part d'aquesta nostra època.

Els famosos «pòrtics» de «La Paraula Cristiana» formen avui el cos principal del llibre «La Nit Transparent», publicat el 1935.

El Dr. Cardó, amb aquestes dues revistes no va voler envair el camp de les altres, també de gran importància, que es publicaven en aquells anys prolífics, com eren, entre altres prou notables: «Analecta Sacra Tarraconensia» del Foment de Pietat, (1925) anuari d'estudis religiosos i eclesiàstics, d'un alt nivell cultural; «Catalunya Social» òrgan de l'Acció Social Popular iniciada el 1921 pel sociòleg Dr. Josep M.ª Llobera, i amb col·laboració del conegut Ramon Rucabado, i que el 1927 passà al Foment de Pietat. També «Criterion», trimestral de filosofia, d'alta cultura, netament cristiana, neotomista, encaixada amb la tradició del pensament genuí de Catalunya. En va ser el fundador, el 1925, el P. Miquel d'Esplugues. També havia fundat el 1923, «Estudis Franciscans», revista per l'estudi i divulgació del franciscanisme, element també important com a integrador del pensament i del viure cristià de Catalunya. El P. Rupert de Manresa, junt amb el P. Miquel i tot un escollit grup de caputxins hi tenen un paper ben important.

La vocació periodística del Dr. Cardó no es va limitar a les revistes. El seu nom es prodigava també a la premsa diària. Durant llargs anys va col·laborar a «La Veü de Catalunya», amb articles de gran valor. Les homilies, més de cent-cinquanta, que hi va publicar durant els tres darrers anys abans de la guerra, eren acollides per nosaltres amb entusiasme, capellans nous de trinca, i naturalment també per altres. Les

retallàvem dels diaris i les guardàvem religiosament. Una bona part s'havien publicat també a «El Bon Pastor». Després, sortosament, van ser aplegades en els dos volums de «L'Evangelí d'avui».

Un lloc especial pel seu apostolat des de la premsa el va tenir el Dr. Cardó en el nou diari «El Matí». El diari va ser una empresa coratjosa de molts. Hi prestaren gran suport els membres de la coneguda obra d'Exercicis del també conegut, i gratament recordat, P. Vallet, llavors i des de 1922 en plena expansió arreu de Catalunya. L'Obra tenia, des de 1923, la també tan coneguda revista «Perseverància». Ells, doncs, juntament amb altres grups i amb la cooperació de prestigiosos noms com el P. Miquel d'Esplugues, Lluís Millet, Joaquim Ruyra, etc., en van fer possible el diari. El primer número és del 24 de maig de 1929. El director va ser Josep M.ª Capdevila. La direcció era col·legiada. En formava part el Dr. Cardó. El diari va ser definit com un diari catòlic, francament confessional i independent. No hi ha -van proclamar- cap pensament de fundar un partit catòlic, «cosa sempre perillosa». Subratllo aquesta asseveració. Suposa uns primers passos endavant, no pas fàcils llavors, en l'evolució i l'aplicació del programa sòcio-polític de Torras i Bages, passos avui ja totalment assumits i superats.

Des del 1931, en què vaig acabar els estudis i vaig ésser ordenat, «El Matí» va ser el meu diari. Ho era d'amples sectors catòlics. Entre la clerecia ho era majoritàriament dels capellans joves. El Dr. Cardó hi va col·laborar intensament des del primer número. Els seus editorials ens eren com el nostre pa de cada dia. El 1934 se'n va fer un recull, juntament amb el d'una sèrie de treballs seus de tema social, al llibre «El Diàleg Interior».

Podríem anar seguint. Es podria fer encara més llarga la recensió de tantes iniciatives i realitats, que van convertir aquests anys 1918 a 1936, en una època d'expansió eclesial tan intensament fecunda, i en tensió creixent fins al final.

I no es va pas estroncar, quan, en acabar-se aquesta època que hem delimitat, va canviar radicalment la situació política el 1931. L'expansió religiosa va continuar anant vigorosament endavant i amb objectius que s'anaven clarificant. És que, amb l'adveniment de la segona República es va descobrir una inesperada realitat. Ens en va fer adonar el Dr. Cardó en un cèlebre editorial de «El Bon Pastor» de desembre de 1933. Cal admetre, va dir, que amplex sectors del país ja no són pràcticament cristians. Llargs anys de monarquia decadent i de dictadura militar ens n'havien amagat la crua realitat. Si això és així, s'explica perfectament, el fet de tantes manifestacions i calúmnies contra l'Església, etc., que de cop i volta, simplement per haver-se canviat el sistema polític, es van produir també a Catalunya.

Aquesta constatació sembla que va començar a fer néixer la idea, que, en endavant, el que calia fer no era precisament vetllar pel manteniment d'un pes del cristianisme a Catalunya, que, en amplis sectors, es manifestava prou feble, sinó cercar mitjans per a rechristianitzar el país. El cas és que, durant la República i fins al moment mateix d'esclatar la guerra, van anar creixent en contínua expansió les realitats existents i en van néixer d'altres noves, molt eficients. Totes, però, amb to encara potser indecis, però progressivament renovat, d'una pastoral que avui en diríem de missió. Rechristianitzar no des d'un poder, sinó des de l'evangelització del Poble de Déu.

N'havia donat normes clares la pastoral de l'Episcopat Espanyol de 1931. Calia que l'Església enfortís la tasca d'evangelitzar des de la base i així col·laborar, des del seu lloc, al bé comú de la societat en la legalitat republicana. Aquest document ha estat qualificat de gran categoria. Cal subratllar-hi la influència del Cardenal Vidal i

Barraquer, llavors president de la Conferència Metropolitana.

Així, a nivell català, es va organitzar, des del Maig de 1931, i crec que per primera vegada, l'acció catequística. Recordo jo, tot just estrenat de vicari, com arreu es va començar a «fer doctrina» intensament, en dies de festa i en dies de cada dia. Van néixer grups de catequistes arreu. El Comitè Interdiocesà de Pedagogia Religiosa, obra volguda i aprovada per la Conferència Episcopal Tarraconense, facilitava textos i orientacions. Recordem el «Manual de Catecisme» de Mn. Tusquets. El setmanari catequístic «L'Eixerit» va tenir una gran difusió, i al seu entorn es va vertebrar el moviment d'infants de catequesi. Recordem el multitudinari aplec «d'eixerits» a Montserrat.

L'altra gran iniciativa va ser la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Uns articles a «El Matí» de principis de 1931, escrits per Mn. Albert Bonet, que tots recordem agraïts, titulats «Un viatge de cara als joves» en va fer la crida. La F.J.C. es presentava i va ser un ample moviment de recristianització de la joventut, «no polític, arrelat al país».

S'escampà ràpidament per tot Catalunya. Mn. Bonet en va ser el fundador i consolidari, i la van fer possible per començar un grup molt selecte de joves que també fan de bon recordar: Feliu Millet i Marestany, el President, Ruiz Hebrard, Pere Tarrès, etc... Al cap de pocs mesos ja va sortir el setmanari «Flama» per als joves, i després «L'Avant» per als «avantguardistes», és a dir per als nois aspirants de 11 a 15 anys, i encara també els butlletins propis de les subfederacions: agrícoles, universitaris, etc... El 1936, en esclatar el «Moviment», els fejecistes eren uns divuit mil i els avantguardistes uns vuit mil, en plena vitalitat de creixença.

Època d'expansió, anys de bona sembrada, que ja augurava fruits en plenitud. Fruits d'una Església cada dia més evangèlicament renovada, per a servir una catalanitat cada cop més afanyosament recuperada.

Ni la fúria de la guerra fratricida va poder esmicolar-los del tot, ni el silenci fosc de quaranta anys de post-guerra, va poder fer-los fonedissos en l'oblit.

Torras i Bages, abans de començar el segle, n'havia fet la primera sembrada; n'havia llençat el missatge. I aquest missatge fou captat, aprofundit, concretat en realitats, per aquella nova generació que li fou deixeble, la generació de les grans figures dels anys vint i trenta. El Dr. Cardó hi era en lloc destacat.

I aquell ideari, en tan bones mans, va esdevenir camí obert, no clos tancat. Un bon camí que en tot temps, i a poc a poc, ha fet adonar de les noves realitats i dels nous passos que en cada moment calia fer.

Finalment, la nostra generació, la dels qui restàvem enyoradissos dels nostres daurats temps d'adolescència i joventut, vam poder veure, a la nostra edat ja adulta, com encara aquell beneït camí, en el seu darrer tram, ens va fer fàcil arribar al Vaticà II, amb l'oïda oberta. I en vam copsar la veu.

El Bisbe Torras encara ens hi acompanyava.

Tarragona, març de 1984.